

Deney No : 4

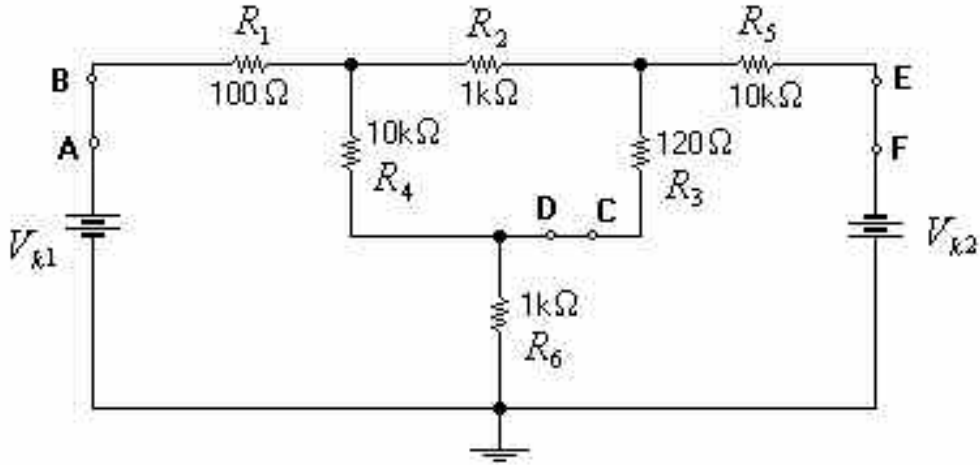
Deneyin Konusu : Devre Teoremleri

Deneyin Amacı : Devre analizinin önemli konularından olan Toplamsallık, Thévenin, Norton ve Maksimum Güç Transferi Devre Teoremlerinin öğrenci tarafından daha iyi anlaşılmasını sağlamaktır.

Deney Öncesi Yapılacak İşlemler:

1. Devrede tek bir kaynak kalacak biçimde sırasıyla önce E-F uçlarını açık-devre yapıp E ucunu GND' ye bir kısa-devre elemanı ile birleştiriniz. Böylelikle sadece V_{k1} devrede iken devrenin I_{CD1} kısa-devre akımını hesaplayınız. Daha sonra A-B uçlarını açık-devre yapıp B ucunu bir kısa-devre elemanı ile GND' ye birleştiriniz. Böylelikle sadece V_{k2} devrede iken I_{CD2} kısa-devre akımını hesaplayınız. Bulduğunuz sonuçları Tablo 4-1'in hesap sütunlarına yazınız.

2. I_{CD1} ve I_{CD2} akımlarının toplamını hesaplayınız $\{I_{CD}=I_{CD1}+I_{CD2}=?\}$. Elde ettiğiniz sonucu 4. şıktaki I_{CD} değeri ile karşılaştırıp bu devrenin toplamsallık teoremini sağlayıp sağlamadığını belirtiniz ve sonucu defterinize yazınız.

Şekil 4-1

Deneyin bu kısmında kullanılacak malzeme ve cihaz Listesi:

1. 100 Ω direnç 1 adet	5. Dijital Multimetre
2. 120 Ω direnç 1 adet	6. Deney Seti
3. 1 k Ω direnç 2 adet	7. Pens, keski, montaj kablosu
4. 10k Ω direnç 2 adet	

Deneyde Yapılacak İşlemler:

1. Şekil 4-1'deki devreyi board üzerine kurunuz.

2. Şekil 4-1'deki devrede görülen gerilim kaynaklarının gerilimlerini voltmetre ile hassas olarak ölçerek $V_{dA}=V_{dB}=+V_{k1}=+5$ V ve $V_{dE}=V_{dF}= -V_{k2}= -12$ V gerilim değerlerine ayarlayınız. Daha sonra C-D kısa-devre elemanı yerine ampermetre bağlayarak devrede iki kaynak varken I_{CD} akımını (yani R3 direncinin akımını) verilen referans yönünde ölçünüz. Bulduğunuz sonucu Tablo 4-1'in ilgili ölçme sütununa yazınız.

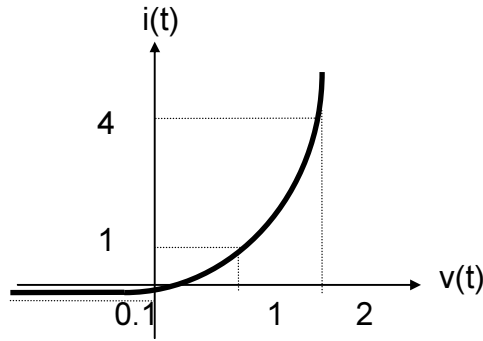
3. Ampermetreyi devrede aynen bırakınız. Şekil 4-1'deki devrede yalnızca tek bir kaynak kalacak biçimde sırasıyla önce devrenin E-F uçlarını açık-devre yapıp, E ucunu GND' ye bir kısa-devre elemanı ile birleştiriniz. Böylelikle V_{k1} devrede iken devrenin I_{CD1} kısa-devre akımını ölçünüz. Daha sonra devrenin A-B uçlarını açık-devre yapıp B ucunu bir kısa-devre elemanı ile GND' ye, ayrıca E-F uçlarını da bir kısa-devre elemanı ile birbirine birleştiriniz.

Böylelikle V_{k2} devrede iken I_{CD2} kısa-devre akımını ölçünüz. Bulduğunuz sonuçları Tablo 4-1'in ölçme sütunlarına yazınız.

4. Şekil 4-1'deki devrede E-F uçlarını açık-devre yapıp E ucu ile GND' ye arasına ampermetre bağlayınız. $V_{k1}=5V$ için I_{R5} yani I_{FGND} kısa-devre akımını Şekil 4-1'de gösterilen referans yönünde ölçünüz. Daha sonra ampermetreyi devreden çıkarınız. A-B uçlarını açık devre yapıp A ucunu bir kısa-devre elemanı ile E ucuna bağlayınız ve B ucunu ampermetre ile GND' ye birleştiriniz (böylelikle V_{k1} gerilim kaynağı E ucuna bağlanmış ve kaynak ile yanıtın yerleri değiştirilmiş olur). Şekil 4-1'de gösterilen referans yönünde I_{R1} yani I_{BGND} kısa-devre akımını ölçünüz. Sonuçları defterinize yazınız. I_{FGND} ile I_{BGND} akımlarını karşılaştırınız.

Tablo 4-1

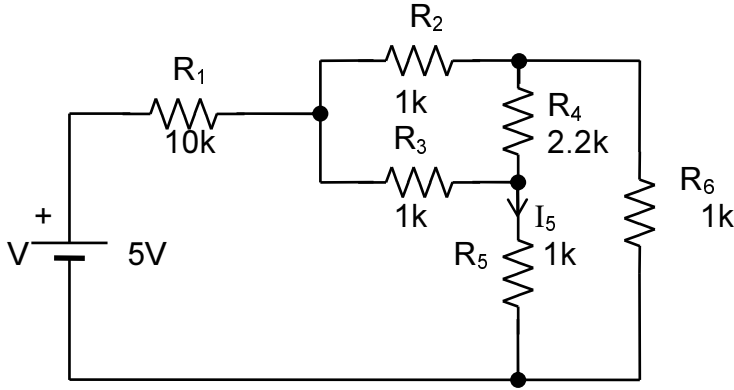
TOPLAMSALLIK TEOREMİ:			
KAYNAK $V_{DA}=V_{K1}$ [V]	KAYNAK $V_{DE}=-V_{K2}$ [V]	HESAP [mA]	ÖLÇME [mA]
5	0	$I_{CD1} =$	$I_{CD1} =$
0	-12	$I_{CD2} =$	$I_{CD2} =$
$I_{CD1} + I_{CD2} =$			
5	-12	$I_{CD} =$	$I_{CD} =$

Şekil 4-2

Sorular :

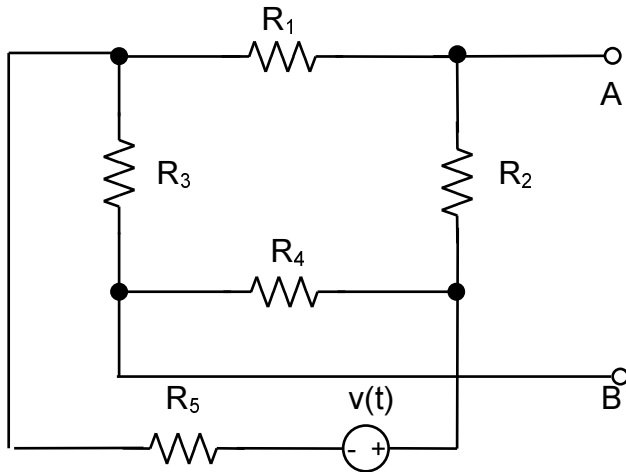
1. Karakteristiği Şekil 4-2'de verilen iki uçlu bir eleman için toplamsallık özelliği geçerli midir? Neden ?

Şekil 4-3

Deney Öncesi Yapılacak İşlemler:

1. Şekil 4-3’ deki devrede R₅ direncinden akan I₅ akımını bulmak için devrenin Thévenin eşdeğer devresini bulunuz..
2. Şekil 4-3’ deki devrenin Norton eşdeğer devresini bulunuz.
3. Şekil 4-3’deki devrenin Thévenin eşdeğerinden yararlanarak, R_{th} direncinin 0.1, 1 ve 10 katı değerindeki R_L yük dirençleri için R_L ile R_{th} dirençlerinde harcanan gücü hesaplayınız ve Tablo 4-2'nin hesap sütunlarını doldurunuz.

- R1=10 kΩ
- R2=1.8 kΩ
- R3=1.2 kΩ
- R4=33 kΩ
- R5=4.7 kΩ
- v(t)=10 V

Şekil 4-3

Deneyin bu kısmında kullanılacak malzeme ve cihaz Listesi:

1. 470 Ω direnç 1 adet	6. 33 kΩ direnç 1 adet
2. 1.2 kΩ direnç 1 adet	7. 47 kΩ direnç 1 adet
3. 1.8 kΩ direnç 1 adet	8. Dijital Multimetre
4. 4.7 kΩ direnç 2 adet	9. Deney Seti
5. 10 kΩ direnç 1 adet	10. Pens, keski, montaj kablosu

Deneyde Yapılacak İşlemler:

1. Şekil 4-3’deki direnç devresini board üzerine düzgün bir biçimde kurunuz.
2. A-B uçlarındaki açık-devre gerilimini ölçerek, v_{th}(t) gerilimini bulunuz.
3. Devredeki gerilim kaynağını çıkarıp, yerini kısa ediniz. Uçları A ve B olan 2-uçlunun direncini bir ohmmetre ile ölçerek R_{th} direncini bulunuz.

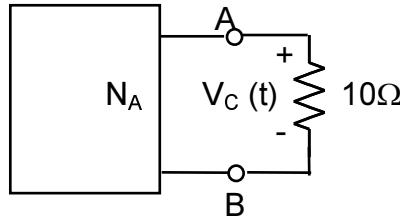
4. A-B uçları arasında bir ampermetre bağlayarak (yani ampermetre ile çıkışı kısa-devre ederek) I_N kısa-devre akımını ölçünüz.
5. Bulduğunuz sonuçları Thévenin ve Norton eşdeğer devrelerinin üzerine yazınız. Böylece Şekil 4-3'de verilen devrenin Thévenin ve Norton eşdeğer devreleri elde edilmiş olur.
6. Şekil 4-3'deki devrenin board üzerine Thévenin eşdeğerini kurarak (R_{th} 'nin direnç değeri için buna en yakın olan standart direnç kullanınız) Tablo 4-2'deki ölçme sütunlarını doldurunuz. Bulduğunuz değerlere bakarak devreden R_L 'ye maksimum güç aktarmak için R_L ile R_{th} arasında nasıl bir ilişki olması gerektiğini belirtiniz.

Tablo 4-2

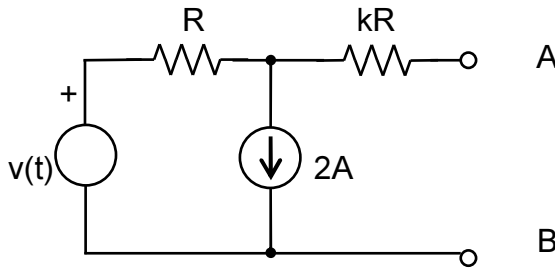
Yük Direnci	Hesap I_{RL} [mA]	Hesap V_{RL} [V]	Hesap P_{RL} [mW]	Hesap $P_{R_{th}}$ [mW]	Ölçme I_{RL} [mA]	Ölçme V_{RL} [V]	Ölçme P_{RL} [mW]	Ölçme $P_{R_{th}}$ [mW]
$R_L=0.1R_{th}$								
$R_L=R_{th}$								
$R_L=10R_{th}$								

Sorular:

1. Aşağıdaki şekilde görülen N_A devresi, dirençler, sabit gerilim ve akım kaynaklarından oluşmaktadır. A-B uçlarında $10\ \Omega$ ' luk direnç yok iken ölçülen V_{AB} gerilimi 2V olmaktadır. Bu uçlara $10\ \Omega$ ' luk direnç bağlandığında V_{AB} gerilimi 1V değerine düşmektedir. Buna göre N_A devresinin Thévenin eşdeğerini ve i-v bağıntısını bulunuz.

2. Aşağıdaki devrenin Thévenin ve Norton eşdeğer devrelerini bulunuz.

KAYNAKLAR:

- Elektrik Devre Temelleri Labotuarı Deney Kitabı, YTÜ Yayınları, 2006
- UZUN T., Elektrik Devreleri Ders Notları, www.tuncayuzun.com, 2006
- ACAR C., "Elektrik Devrelerinin Analizi", İTÜ Yayınları 1995.
- Nilsson, J.W. Riedel, S. A "Electric Circuits", Prentice-Hall, 2001.
- Schaum's Outlines Elektrik Devreleri, , Joseph A. Edminister, Mahmood Nahvi, NOBEL yayınları, 1999.